

Državni izpitni center

JESENSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Sreda, 28. avgust 2019

SPLOŠNA MATURA

IZPITNA POLA 1**Strukturirane naloge****1. Družbene različnosti in neenakosti**

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.1	1	♦ mesto posameznika oziroma posameznice na (hierarhični) družbeni lestvici	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.2	2	♦ ekonomsko stanje/položaj ♦ družbena moč ♦ družbeni ugled/prestiž	Za tri pravilne navedbe 2 točki, za dve 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.3	1	♦ Določnice družbenega statusa (ekonomsko stanje, družbena moč in ugled) niso na isti ravni.	
	1	♦ navedba ustreznega konkretnega primera	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.4	1	♦ (srednjeveški) stanovi	
	1	♦ pripisan status	
	2	dve od: ♦ zaprta oblika družbene slojevitosti ♦ družbena mobilnost ni mogoča (oziroma zgolj ob izjemnih priložnostih) ♦ značilen za srednjeveško fevdalno Evropo ♦ vsak sloj poseduje različne pravice in dolžnosti ♦ legitimizira se z religijo (božjo voljo) ...	
Skupaj	4		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.5	2	Suženjstvo – značilnosti, dve od: <ul style="list-style-type: none"> ♦ zaprt sistem družbene slojevitosti ♦ odločilen je pripisani status ♦ dr. sistem v katerem ima posameznik v pravni lasti drugega človeka ♦ kot prevladujoča oblika družbene slojevitosti je zamrlo v 5. stol. (čeprav se določene oblike ohranijo vse do 19. stol.) ♦ družbena mobilnost ni mogoča (oziroma zgolj ob izjemnih priložnostih) ... 	Za le navedbo družbene slojevitosti brez značilnosti kandidat ne dobi točke.
		Kastni sistem (kaste) – značilnosti, dve od: <ul style="list-style-type: none"> ♦ zaprt sistem družbene slojevitosti ♦ odločilen je pripisani status ♦ temelji na hindujski religiji ♦ stiki med kastami niso dovoljeni ... 	
		Razredni sistem (razredi) – značilnosti, dve od: <ul style="list-style-type: none"> ♦ odprt sistem družbene slojevitosti ♦ odločilen je pridobljeni status ♦ omogočena je družbena mobilnost ♦ oblikovati se je začel z modernizacijo Z Evrope ... 	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.6	2	<ul style="list-style-type: none"> ♦ C ♦ D ♦ A ♦ B 	Za štiri pravilne rešitve 2 točki, za tri ali dve 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.7	1	♦ Socialno omrežje tvorijo odnosi, ki jih vzpostavljajo ljudje v vsakdanjem življenju.	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.8	1	ena od: <ul style="list-style-type: none"> ♦ vertikalna mobilnost ♦ znotrajgeneracijska/intrageracijska mobilnost ♦ medgeneracijska/intergeneracijska mobilnost 	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.9	1	♦ rase (barve kože)	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.10	1	♦ A	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.11	1	ena od: <ul style="list-style-type: none"> ♦ židovski geti (srednji vek, Praga ...) ♦ romska naselja v Sloveniji (Pušča, Žabjak ...) ♦ rezervati severnoameriških staroselcev (indijanski rezervati ...) ♦ begunska taborišča ... 	

Vpr.	Točke	Rešitev		Dodatna navodila
1.12	2	<p>A TEORIJA SUBKULTURE REVŠČINE</p> <p>♦ Revni izoblikujejo posebne življenjske vzorce, vrednote in norme, ki tvorijo specifično subkulturo. Značilna je vdanost v usodo, občutek nemoči in manjvrednosti. Revni niso usmerjeni v trdo delo, varčevanje, dolgotrajen študij, ampak v trenutno zadovoljevanje potreb, denar porabijo sproti in hitro izstopijo iz šolskega sistema.</p>	<p>B TEORIJA SITUACIJSKE PRISILE</p> <p>♦ Ravnanje revnih je posledica situacije, v kateri se nahajajo. Ne varčujejo zato, ker nimajo česa privarčevati. Do dela imajo negativen odnos, ker so dela, ki jih opravljajo, slabo plačana, rutinska, brez ugleda in brez možnosti napredovanja.</p>	

2. Šolanje

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.1	1	♦ ekspanzija šolanja	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.2	4	dve od: <ul style="list-style-type: none"> ♦ pospešena ekonomska rast in tehnološki razvoj ♦ deklarativna zavezanost ustvarjanju enakih izobraževalnih možnosti ♦ uveljavljanje načela pravičnosti ♦ šola naj bi pripomogla k nadaljnji demokratizaciji ♦ šola naj bi pripomogla k razvoju individualnih sposobnosti ... 	Za vsako navedeno in ustrezno razloženo družbeno okoliščino 2 točki, skupaj 4 točke.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.3	2	♦ Prehodi v odraslost se podaljšujejo, mladi so dlje odvisni od izvorne družine, oblikuje se novo življenjsko obdobje (postadolescenca).	
	2	♦ Vrednost dosežene stopnje formalne izobrazbe se zmanjšuje, ta ni več toliko sredstvo družbenega vzpona, kot je nujno sredstvo proti družbenemu padcu.	
Skupaj	4		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.4	3	tri od: <ul style="list-style-type: none"> ♦ daje izkušnjo formaliziranih odnosov ♦ je model družbenega sistema (posameznik se nauči sodelovati z ljudmi, ki niso njegovi sorodnik in/ali prijatelji) ♦ posameznik se v njej nauči samonadzorovanja in samoobvladovanja ♦ šola posreduje splošne vrednote ♦ utrjuje vrednoti dosežka in enakih možnosti ... 	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.5	1	♦ meritokracija	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.6	1	♦ elaborirani kod	
	2	♦ obširen besedni zaklad, zmožnost izražanja abstraktnih idej, pojasnjevanje in utemeljevanje izrečenega, manj pomoči neverbalne komunikacije ...	
Skupaj	3		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.7	2	♦ Ker uporabljajo restriktivni jezikovni kod (omejen besedni zaklad, kratke, slovnično preproste, pogosto nedokončane povedi, precej neverbalne komunikacije ...), kar jih ovira pri šolskem delu.	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.8	1	♦ C	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.9	1	♦ jasno in neposredno izraženi (zapisani v različnih dokumentih) šolski cilji, vsebine in postopki	

3. Množični mediji in komunikacije

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.1	2	<p>Ker mediji pomembno vplivajo na sodobne družbe, dve od:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ so pomemben dejavnik socializacije ♦ omogočajo (dejansko in navidezno) vpogled v dogodke, procese, pojave ... povsod po svetu, tudi tam, kjer ljudje niso neposredno navzoči ♦ iz medijskih poročil si ljudje ustvarjajo podobo sveta ♦ imajo možnost manipuliranja s človeško zavestjo, ♦ v povezavi s kapitalom in politiko vplivajo na družbene ter individualne odločitve in procese ... 	Za dva ustrezna argumenta 2 točki, sicer ustrezno manj.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.2	3	<p>tri od:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ Omogočajo množično komuniciranje. ♦ Sporočila namenjajo številnemu, heterogenemu, anonimnemu občinstvu. ♦ Delujejo javno. ♦ Hitrost prenosa informacij je lahko izjemno velika. ♦ Vrednost vsebine informacij je pogosto kratkotrajna ... 	Za vsako vsebinsko različno in ustrezno navedeno značilnost 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.3	2	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Mediji niso le pasivni prenašalci sporočil, aktivno jih (so)ustvarjajo. <p>argument, ena od:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ Mediji izbirajo vsebine sporočil. ♦ Mediji določajo njihovo pomembnost. ♦ Mediji obdelajo vsebine in tako vplivajo na njihovo razumevanje ter interpretacijo. 	Za izpostavitev aktivne vloge medijev v oblikovanju medijskih sporočil in en ustrezen argument 2 točki, za trditev brez argumenta 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.4	1	♦ B	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.5	2	<p>navedba, ena od:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ informacijska funkcija ♦ socializacijska funkcija ♦ zabavna funkcija <p>♦ ustreznost predstavitev funkcije</p>	Za pravilno navedbo in ustrezno predstavitev funkcije 2 točki, samo za navedbo funkcije 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.6	2	<ul style="list-style-type: none"> ♦ opozarjajo na aktivno vlogo občinstva ♦ ta vloga je odvisna od družbenega konteksta (družinsko poreklo, vpliv etnične pripadnosti, vpliv socialnega statusa, vpliv spolne identitete, realna ali fiktivna družbena ogroženost bralcev, poslušalcev, gledalcev ...) 	Za izpostavitev aktivne vloge občinstva v razumevanju medijskih sporočil in ustrezno razlago 2 točki.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.7	2	<p>Sodobni mediji so učinkovitejši od tradicionalnih, dve od:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ so hitrejši, ♦ dosežejo večje število ljudi, ♦ vplivajo že v najzgodnejših obdobjih življenja, ♦ zaradi vizualizacije so prepričljivejši, ♦ tehnologija omogoča prepričljivejše obdelave informacij (širijo lažne novice), ♦ omogočajo interaktivnost ... 	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.8	2	<p>ena od:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ Mediji reprezentirajo realnost oz. iz delcev realnosti ustvarjajo neobstoječo realnost. ♦ Medijska stvarnost je konstruirana iz delčkov obstoječe stvarnosti, ki jih mediji poljubno sestavljajo, izločajo, dodajajo neobstoječe. ♦ V medijski stvarnosti mediji ustvarijo simulakre (podobe stvarnosti, sestavljene iz drugih podob, ne pa iz stvarno obstoječega sveta). ♦ Človeška zavest ne zmore razločiti med stvarno obstoječim in konstrukcijami, posebej če gre za vizualne podobe (ker so te tako prepričljive). 	<p>Za ustrezno celovito razlago 2 točki, za delno ustrezno 1 točka.</p>

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.9	1	♦ Politичne elite imajo moč odločanja o pomembnih zadevah v družbi, zato si lahko interesno podredijo medije (izbira vsebin, interpretacije vsebin, nadzor ...).	
	1	♦ Ekonomske elite vzpostavijo lastništvo nad mediji in si s tem ustvarijo možnost zastopanja svojih interesov.	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.10	1	♦ B	
	1	♦ D	
Skupaj	2		

4. Delo in prosti čas

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.1	1	♦ C	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.2	3	tri od: ♦ določen delovni čas ♦ zaposlitev je časovno in prostorsko ločena od družine ♦ delo je plačano ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.3	1	♦ C	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.4	1	♦ formalno delo	
	1	♦ neformalno delo	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.5	2	♦ Delo postane blago na trgu oziroma sredstvo za zaslužek (pridobitev) denarja. ♦ Delavec se do ustvarjenega obnaša kot do tujega predmeta, delo postane nenaravna dejavnost brez vsebine in dostojanstva.	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.6	2	dve od: ♦ povečevanje nezaposlenosti ♦ nihanje zaposlenosti ♦ nihanje deleža stalno in redno zaposlenih ♦ povečevanje deleža zaposlenih za skrajšan delovni čas	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.7	2	dve od: ♦ Gre za pogajanja med sindikati in delodajalci. ♦ Rezultat pogajanja je kolektivna pogodba, s katero se določajo plače, varnost delovnih mest, pogoji dela, udeležba pri delitvi dobičkov ...	Za oba elementa odgovora 2 točki.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.8	1	♦ strukturna brezposelnost	
	1	♦ frikcijska brezposelnost	
	1	♦ sezonska brezposelnost	
Skupaj	3		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.9	1	♦ tehnologija	
	1	♦ globalizacija	
	1	♦ neoliberalizem (ideologija svobodnega trga)	
Skupaj	3		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.10	1	♦ A ♦ C ♦ B	Za tri pravilne rešitve 1 točka.

Skupno število točk IP 1: 40

IZPITNA POLA 2

Esejske naloge (splošna ocenjevalna shema)

Točke	Merila
0–5	Ni razviden sociološki uvid v problem ali vsebina odgovora ne ustreza zastavljeni nalogi. Odgovor ne vsebuje elementov, pomembnih za analizo problema ali razpravo o njem; navedenih je le nekaj splošnih/zdravorazumskih ugotovitev, dejstev, informacij. Ni uporabljena sociološka terminologija, besedilo ni povezano.
6–9	Delno opredeljen problem: navedena so nekatera ustrezna dejstva, ugotovitve, informacije, več navedenih ugotovitev in trditve je napačnih. Zapisana dejstva in trditve so neargumentirane. Na podlagi navedenih podatkov so zaključki oblikovani le deloma.
10–13	Opredeljen problem: navedena dejstva, ugotovitve, informacije so delno ustrezne in sociološko relevantne. Na podlagi navedenih podatkov so oblikovani zaključki, pomembni za razčlenitev problema ali razpravo o njem, in delno argumentirani.
14–17	Jasno opredeljen problem: navedene so ustrezne in sociološko relevantne ugotovitve, dejstva, informacije. Na njihovi podlagi so oblikovani zaključki, argumentirani s poznavanjem sociološke problematike. V odgovoru je ustrezno uporabljena sociološka terminologija in nakazano poznavanje socioloških teorij, če to naloga eksplicitno zahteva.
18–20	Jasno opredeljen problem: navedeni so ustrezni in sociološko relevantni podatki, informacije, dejstva. Med seboj so povezani in omogočajo oblikovanje ustreznih zaključkov, celovito so argumentirani. V odgovoru je ustrezno uporabljena sociološka terminologija in sociološke teorije, če naloga to eksplicitno zahteva. Odgovor izkazuje povezovanje problema iz naslova z drugimi sociološko relevantnimi problemi/problem iz naslova je umeščen v širši družbeni okvir.
Ocenjevalec upošteva tudi jezikovno oblikovanost in urejenost besedila . Če oceni, da problem jezikovno ni predstavljen ustrezno, je mogoče zmanjšati točkovno oceno za največ 5 točk.	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
1	20	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Predstavijo merila odraslosti v razvitih modernih družbah (zaposlitev, osamosvojitve od izvorne družine oziroma družine orientacije ...). ♦ Analizirajo nove okoliščine odraščanja, podaljševanja mladosti in oblikovanja mladosti kot izobraževalnega moratorija. ♦ Izpostavijo razpršenost doseganja pomembnejših točk odraščanja (ekonomska in družbena merila odraslosti se pomikajo v kasnejša leta ...). ♦ Pojasnijo vpliv omejenih možnosti zaposlitve pri prehodu v odraslost. ♦ Izpostavijo nejasnost, negotovost, individualiziranost prehodov v odraslost. ♦ Predstavijo večjo členitev »predodraslega« obdobja (klasična mladost, podaljšana mladost, predodraslo obdobje). 	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
2	20	<p>Predstavijo koncept moderne države. V razpravo vključijo:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ značilnosti nacionalne države, ♦ značilnosti pravne države, ♦ značilnosti demokratične države, ♦ pojavne oblike avtoritarnosti in totalitarizma v modernih državah. 	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
3	20	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Opredelijo in predstavijo globalizacijo. ♦ Navedejo in ustrezno analizirajo vse tri vidike globalizacije (ekonomski, politični in kulturni vidik). 	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
4	20	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Predstavijo razlago biološkega spola (spolni dimorfizem). ♦ Predstavijo razlago družbenega spola (družbeni in kulturni vidiki spolnih razlik). ♦ Predstavijo razlago spolne dihotomije (asimetrije) v povezavi z družbenim kontekstom (družbene razlike in neenakosti). ♦ Predstavijo razlago nastanka spolne identitete (biološke razlike kot izhodišče ter pomen kulturnih in družbenih dejavnikov). 	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
5	20	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Opredelijo družbeni nadzor. ♦ Predstavijo in razpravljajo o pomenu in vlogi neformalnega družbenega nadzora. ♦ Predstavijo in razpravljajo o pomenu in vlogi formalnega družbenega nadzora. ♦ Izpostavijo spremembe v oblikah kaznovanja, spremembe v ciljih zaporne kazni ... 	

Skupno število točk IP 2: 40